

MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE I NAUKU

BIRO ZA RAZVOJ OBRAZOVANJA

Nastavni program

Likovno obrazovanje

za V razred

Skoplje, 2021 godina

OSNOVNI PODACI O NASTAVNOM PROGRAMU

Nastavni program	Likovno obrazovanje
Vrsta/kategorija nastavnog predmeta	Obavezni
Razred	V (peti)
Teme/područja u nastavnom programu	<ul style="list-style-type: none"> • Crtanje • Slikanje • Plastično oblikovanje i građenje • Grafika • Dizajn i vizuelne komunikacije
Broj časova	1 čas nedjeljno/36 časova godišnje
Oprema i sredstva	<ul style="list-style-type: none"> • Audiovizuelna sredstva (televizor, DVD-uređaj, LCD-projektor, kasetofon, digitalni fotoaparati, digitalna kamera, kompjuter, pametna tabla, tablet za crtanje, štampač ili drugi digitalni uređaji). • Internet, obrazovni softveri. • Sredstva i materijali za crtanje (papir, olovka, lavirani tuš, pero, krede, drvce, ugalj, prirodni i vještački materijali, štafelaji). • Sredstva i materijali za slikanje (akvarel, gvaž, tempera, pastel, prirodne i vještačke boje, materijal za kolažiranje, lijepak, makaze). • Sredstva za plastično oblikovanje i građenje (plastelin, glina, glinamol, tijesto, plastika, ambalaža, aluminijska folija, žica, konac, tkanina, pijesak, snijeg, stiropor, plodovi, kamenje, korijenje, grane, špakle i dr.). • Sredstva za štampanje (matrica, grafički list – otisak, gips, karton-tisak, valjak, juta, vunica, čipka, rebrasti karton i dr.).

	<ul style="list-style-type: none"> • Sredstva za dizajn i vizuelne komunikacije (fotografija, spot, reklama, ilustracija, korica, internet, strip, vizuelni znak, vazne, lampe, lusteri, nakit, čestitke, ukrasi, tonirani papir). • Nagledna sredstva (crteži, fotografije, izrade, časopisi, knjige, plakati, poster, aplikacije, ilustracije, prospekti, skulpture, muzeji).
Normativ nastavnog kadra	<p>Vaspitno-obrazovni rad u petom razredu može izvoditi lice koje je:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Profesor/nastavnik/učitelj razredne nastave, VII/1 ili VI/1 (prema MRK) i 240 ECTS; • diplomirani pedagog, VII/1 ili VI/1 (prema MRK) i 240 ECTS.

POVEZANOST SA NACIONALNIM STANDARDIMA

Rezultati učenja navedeni u nastavnom programu vode ka sticanju sljedećih kompetencija obuhvaćene područjem **Umjetničko izražavanje i kultura** iz Nacionalnih standarda:

<i>Učenik/učenica zna i/ili umije:</i>	
VIII-A.1	da manifestuje poznavanje različitih oblika umjetničkog izražavanja iz svih oblasti kulture (književnost, muzika, vizuelne umjetnosti, izvedbene umjetnosti, dekorativne umjetnosti, arhitektura, dizajn);
VIII-A.2	da identifikuje različite manifestacije popularne kulture i njihov uticaj na razvoj estetskih vrijednosti;
VIII-A.3	da izražava vlastite ideje, iskustva i emocije, koristeći umjetničke i druge oblike kreativnog izražavanja (individualnih ili kolektivnih);
VIII-A.4	da interpretira ideje, iskustva i emocije izražene u umjetničkim proizvodima kreiranim od drugih koji su pripadnici vlastite ili drugih kultura;
VIII-A.5	da manifestuju znanje o vlastitoj kulturi i na različitim načinima njenog izražavanja kroz književnost i vizuelne umjetnosti, muzike i plesa, građe i druge kulturne produkte;
VIII-A.6	da identifikuje razlike i sličnosti između vlastite kulture i drugih kultura u svom užem i širem okruženju i da analizira njihovu povezanost i međuzavisnost.
<i>Učenik/učenica prihvata da:</i>	
VIII-B.2	kritički odnos prema različitim umjetničkim djelima važan je za razvoj individualnih i društvenih estetskih vrijednosti.

Nastavni program uključuje relevantne kompetencije u sljedećim oblastima Nacionalnih standarda:

Digitalna pismenost, Lični i socijalni razvoj, Društvo i demokratska kultura i Tehnika, Tehnologija i poduzetništvo.

<i>Učenik/učenica zna i/ili umije:</i>	
IV-A.2	da procijeni kada i na koji način je za rješavanje nekog zadatka/problema potrebno i efektivno korišćenje IKT;
IV-A.5	da odredi kakve informacije su mu/joj potrebne, da nađe, izabere i preuzme digitalne podatke, informacije i sadržaje;
IV-A.7	da izabere i koristi odgovarajuće IKT-alatke za komunikaciju, da bezbijeđno spodeljuje informacije, da kontaktira i da saraduje sa drugima na onlajn projektima, u socijalnim aktivnostima ili za lične potrebe;
IV-A.8	da na bezbijeđan i odgovoran način koristi digitalne sadržaje, obrazovne i socijalne mreže i digitalne oblake;
V-A.4	da pravi procjenu vlastitih sposobnosti i postizanja (uključujući jake i slabe strane) i da na osnov toga određuje prioritete koji će mu/joj omogućiti razvoj i napredovanje;
V-A.6	da postavi ciljeve za učenje i vlastiti razvoj i da radi na prevazilaženju izazova koji se javljaju na putu ka njihovom ostvarivanju;
V-A.7	da koristi vlastita iskustva da bi olakšao učenje i da prilagodi vlastito ponašanje u budućnosti;
V-A.8	da organizuje vlastito vrijeme na način koji će mu/joj omogućiti efikasno i efektivno da ostvari postavljene ciljeve i zadovolji vlastite potrebe;
V-A.10	da primjenjuje etička načela pri vrednovanju pravilnog i pogrešnog u vlastitim i tuđim postupcima i da manifestuje doblesne karakterne osobine (kao što su: poštenje, pravičnost, poštovanje, strpljivost, briga, pristojnost, zahvalnost, odlučnost i samodisciplina);
V-A.11	da djeluje samostalno, potpunom svjesnošću od koga, kada i kako može potražiti pomoć;
V-A.12	da se uspješno suočava sa socijalnim pritiscima;
V-A.13	da komunicira sa drugima i da prezentuje sebe u zavisnosti od situacije;
V-A.14	da aktivno sluša i da odgovarajuće reaguje, pokazujući empatiju i razumijevanje za druge i da iskazuje vlastite brige i potrebe na konstruktivni način;
V-A.15	da saraduje s drugima u ostvarivanju zajedničkih ciljeva, dijeleći vlastite stavove i potrebe s drugima i uzimajući u obzir stavove i potrebe drugih;
V-A.17	da traži povratnu informaciju i podršku za sebe, ali i da daje konstruktivnu povratnu informaciju i podršku u korist drugih;
V-A.19	da daje prijedloge, da razgleda različite mogućnosti i da predviđa posljedice s ciljem da izvodi zaključke i da donosi racionalne odluke;
V-A.21	da analizira, procijenjuje i poboljšava vlastito učenje;
VI-A.2	da analizira vlastito ponašanje s ciljem da se poboljša, postavljajući realne i ostvarljive ciljeve za aktivno djelovanje u zajednici;

VI-A.5	da razumije razlike između ljudi po kojoj bilo osnovi (rodova i etnička pripadnost, uzrast, sposobnosti, socijalni status itd.);
VI-A.6	da prepoznaje prisustvo stereotipa i predrasuda kod sebe i kod drugih i da se suprostavlja diskriminaciji;
VI-A.17	da analizira uticaj pisanih, elektronskih i socijalnih medija na javno mišljenje i da izabere vjerodostojne izvore informacija na kojima će bazirati vlastite stavove;
VII-A.4	da generiše ideje i osmišlja aktivnosti koje vode do proizvoda i/ili usluga;
VII-A.9	da aktivno učestvuje u timski rad prema prethodno usvojenim pravilima i s doslednim poštovanjem uloge i pridonosu svih članova tima.
<i>Učenik/učenica razumije i prihvata da:</i>	
IV-B.1	je digitalna pismenost neophodna za svakodnevno življenje – olakšava učenje, život i rad, pridonosi za proširivanje komunikacije, za kreativnost i inovativnost, nudi različite mogućnosti i zabavu;
IV-B.3	će se potencijali IKT povećati i da se trebaju pratiti i koristiti, ali da se treba imati i kritički odnos prema vjerodostojnosti, povjerljivost i uticaj na podatke i informacije koje su dostupne preko digitalnih uređaja;
IV-B.5	se informacije dostupne u digitalnom prostoru trebaju koristiti etički, prema definiranim pravilima i za dobro ljudi;
V-B.3	vlastita postizanja i dobrostanje u najvećoj mjeri zavise od truda koji sam/sama uloži i od rezultata koji sam/sama postiže;
V-B.4	svaki postupak koji preduzima ima posljedice po njemu/njoj i/ili po njegovoj/njenoj okolini;
V-B.7	su inicijativnost, upornost, istrajnost i odgovornost važni za sprovođenje zadataka, ostvarivanju ciljeva i prevazilaženju izazova u svakodnevnim situacijama;
V-B.8	je interakcija s drugima dvosmjerna – kao što ima pravo i da od drugih traži da mu/joj bude omogućeno zadovoljavanje vlastitih interesa i potreba, tako ima i odgovornost da da prostor drugima da zadovolje vlastite interese i potrebe;
V-B.9	da traženje povratne informacije i prihvatanje konstruktivne kritike vode ka ličnom napretku na individualnom i socijalnom planu;
VI-B.2	svi ljudi, uključujući i djecu, imaju pravo da izražavaju svoja mišljenja i stavove i da učestvuju u donošenju odluka koje su povezane sa njihovim potrebama i interesima;
VI-B.9	svaki građanin treba preuzeti odgovornost za promjene u prirodi izazvane aktivnostima čovjeka;
VII-B.4	su radna etika, kulturna osjetljivost i odnos prema drugima značajni za kreiranje i održavanje pozitivne radne klime.

REZULTATI UČENJA

<p>Tema: CRTANJE Ukupno časova: 8</p>	
<p>Rezultati učenja Učenik/učenica će biti sposoban/sposobna da:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. stvara crtež sa korišćenjem novih tehnika (tuševi u boji, senčenje, kontrast linija sa različitim intenzitetom i sl.); 2. koristi vidikovu liniju, ritam, teksturu i kompoziciju crtanja; 3. razlikuje cjelinu i detalj i stvara kompoziciju sa detaljom; 4. upoređuje crteže od poznatih umjetnika na osnov statike – dinamika, motiv, tehnika, bogatstvo linija, ritam i tekstura; Učenik/učenica će: 5. razvijati sposobnost za estetsku procjenu crteža. 	
<p>Sadržaji (i pojmovi)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tehnike za crtanje sa različitim materijalima za crtanje (tuševi u boji, vidikova linija, statika, dinamika, tekstura, laviranje, senčenje, kontrast, intenzite) • Likovni elementi i principi u crtanju i estetska procjena crteža (motiv, kombinacije tačaka, linije i ploštine, cjelina i detalj, bogatstvo linija, ritam crteža, kompozicija, umjetnički crtež, estetska procjena) 	<p>Standardi za ocjenjivanje</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prepoznaje vidik i vidikovu liniju u prirodi i koristi ih u crtanju.. • Kombinuje tačke, linije i ploštine i crne teksture. • Razlikuje statiku i dinamiku i crta i lavira sa tuševima u boji. • Primjenjuje tehniku senčenja za pretstavljanje sjenke predmeta. • Crta kontrast linija sa različitim intenzitetom. • Stvara kompozicije sa detaljima. • Analizira i upoređuje crteže poznatih umjetnika. • Primjenjuje motiv, bogatstvo linija, ritam i teksturu kao likovne elemente u crtanju. • Koristi kompjuterske programe za konstruiranje crteža.
<p>Primjeri za aktivnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Učenici crtaju na motiv Drvored, primjenjujući likovne elemente: prostor i perspektiva i tekstura. Pri tome, oni koriste: kombinaciju olovke, tuš sa četkom, tuš sa perom, ugalj, pastel – crni i bijeli. Nastavnik im daje smjernicu da stvore atmosferu treće dimenzije sa upotrebom svijetle, tamne i sjenke. • Učenici crtaju motiv Ptice: pijetao, paun i sl., primjenjujući likovne elemente: linija i harmonija linije. Kao materijali koriste se: olovka, tuš sa četkom, tuš sa perom, ugalj, pastel – crni i bijeli. Naglašava se da se linija od olovke ne pokriva tušom. 	

- Učenici crtaju na motive **Mrtva priroda jesenjih plodova**, primjenjujući likovni elemenat ton, a kao materijal koriste lavirani tuš. Nastavnik im daje smjernicu da stvore atmosferu treće dimenzije.
- Učenici crtaju na motiv **Drvo**, primjenjujući likovni elemenat smjer/vertikalni smjer. Pritome, koriste: kombinaciju olovke, tuš sa četkom, tuš sa perom, ugalj, pastel – crni i bijeli.
- Učenici uz pomoć kompjutera analaiziraju djela poznatih umjetnika i crtaju na motive **Moja soba** (na kompjuteru ili slobodni, ručni crtež), a kao likovne elemente koriste prostor i oblik. Crtaju kombinacijom olovke i pastela ili kompjuterskim programima za crtanje. Nastavnik daje smjernicu učenicima da senčenjem stvore iluziju trodimenzionalnosti sa svjetlom/tamnom.
- Učenici crtaju na motive **Suhe grane i listovi**, koristeći likovne elemente liniju i kontrast u liniji. Nastavnik daje smjernicu za prepoznavanje i uočavanje karakterne linije crteža, a kao materijal upotrebljavaju: kombinaciju olovkom, tuš sa četkom, tuš sa perom, ugalj, pastel – crni i bijeli, sa napomenom da učenici uočavanje karakterne linije u crtežu, a kao materijal upotrebljava: kombinaciju olovke, tuš sa četkom, tuš sa perom, ugalj, pastel – crni i bijeli, sa napomenom da učenici ne pokrivaju s tušom liniju od olovke.
- Učenici crtaju na motive **Jesenji plodovi – kukuruz ili narovi**, primjenjujući likovne elemente: linija, volume i tekstura u liniji. Nastavnik im daje smjernicu da stvaraju volumen uz pomoć teksture sa linijom. Kao materijali u crtanju učenici koriste: kombinaciju olovkom, tuš sa četkom, tuš sa perom, ugalj, pastel – crni i bijeli, sa napomenom da linija od olovke ne treba da se pokriva tušem.
- Učenici crtaju na motive **Vinove loze**, primjenjujući likovne elemente: linija, prostor, bogatstvo linija, ritam, tekstura i kompozicija. Nastavnik daje smjernicu učenicima za stvaranje planova pri izradi pejzaža. Kao materijale koriste: kombinaciju olovke, tuša sa četkom, tuša sa perom, ugalj, pastel – crni i bijeli. Napomena: linija od olovke da se ne pokriva tušom.
- Učenici, na digitalnim uređajima, istražuju za nove kompjuterske programe za crtanje i konstruiraju samostalni crtež.

Tema: **SLIKANJE**

Ukupno časova: **15**

Rezultati učenja

Učenik/učenica će biti sposoban/sposobna da:

1. koristi likovne materijale, tehnike i elemente i da stvara sliku;
2. primjenjuje komplementarni kontrast toplih/hladnih boja i tamnih/svijetlih boja pri slikanju;
3. stvara slikarsku teksturu i da određuje karakter motiva slikarskih tvorbi;
4. slika uz pomoć kompjuterskih programa.

Učenik/učenica će:

5. razvijati imaginaciju i kreativnost preko slikanja.

Sadržaji (i pojmovi)

Standardi za ocjenjivanje

<ul style="list-style-type: none"> • Likovni materijali, tehnike i elementi u slikanju: podloge, pribor, slikarski materijali – temperu, vodene boje, gvaš, prirodne i vještačke boje, ton, boja, komplementarni kontrast, tople i hladne boje, tamne i svijetle boje, unutrašnji i spoljašni prostor 	<ul style="list-style-type: none"> • Koristi različita sredstva i podloge za slikanje. • Razlikuje tonove i boje, kombinira ih i pravi sliku. • Pretstavlja komplementarni kontrast toplih/hladnih boja i tamne/svijetle boje. • Uočava i slika unutrašnji i spoljašni prostor.
<ul style="list-style-type: none"> • Estetsko procijenjivanje: slikarska tekstura, ahromatska i hromatska kompozicija, transformacija, sloj boje, kombinacija velikih i malih oblika, karakter motiva i estetsko procijenjivanje, motiv – mrtva priroda, pejisaž, portret, kompozicija 	<ul style="list-style-type: none"> • Stvara slikarsku teksturu. • Transformira ahromatsku kompozicija u hromatsku. • Nanosi različite slojeve boja na slikarsku podlogu. • Slika sa kombinacijom malih i velikih oblika. • Određuje karakter motiva slike (estetski procijenjuje). • Razlikuje razne motive (mrtva priroda, pejisaž, portret, kompozicija) i imenuje ih. • Upotrebljava kompjuterske programe u slikanju.
<p>Primjeri za aktivnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Učenici slikaju na motive Ljudska figura, primjenjujući likovne elemente: boja, proporcije i oblik, a kao materijale koriste: temperu, akvarel, pastel. Nastavnik im daje smjernicu da stvaraju kompoziciju u kojoj će prepoznati sjedeće i stojeće oblike u dva plana i pritom upotrebljavaju različita sredstva i podloge za slikanje. • Učenici slikaju na motive Moj odmor na moru, koristeći kao likovni elemenat hladne i tople boje, a kao materijal akvarel. Nastavnik im daje smjernicu za stvaranje pejisažne kompozicije sa planovima koja pretstavlja komplementarni kontrast toplih/hladnih boja i tamnih/svijetlih boja. • Učenici slikaju na motiv Vinožito sa upotrebom likovnog elementa boja – hladne i tople boje i materijal – tempera. Nastavnik daje smjernicu za stvaranje plošne kompozicije sa naglašavanjem spektra boja. • Učenici slikaju na motiv Jesenji pejisaž koristeći likovne elemente boja (tople boje) i prostor, a kao materijal upotrebljavaju temperu. Nastavnik ih usmjerava da stvaraju kompoziciju sa naglašavanjem spoljašnjeg prostora. • Učenici slikaju na motivu Sindžir, primjenjujući likovne elemente ton i oblik, a kao materijal upotrebljavaju temperu. Nastavnik im daje smjernicu za stvaranje kompozicije sa perforiranim oblicima. • Učenici slikaju motiv Mrtve prirode upotrebom likovnih elemenata oblik i vertikalna/horizontalna kompozicija, a kao materijal koriste temperu. Nastavnik im daje smjernicu za stvaranje kompozicije od čaša, tanjira, bokala, flaše ili drugi sudovi za naglašavanje oblika, ali i unutrašnji i spoljašni prostor. 	

- Učenici stvaraju motiv **Cvijeće** sa primjenom likovnih elemenata: smjer, oblik, boja i tekstura, a kao materijale koriste kolaž od papira. Nastavnik ih usmjerava na stvaranju mozaika sa naglašavanjem jednog centralnog oblika i korištenje različitih sredstava i podloge za slikanje.
- Učenici slikaju na motivu **Vrt sa crvenim paprikama i vrt sa ljubičicama** pri čemu kao likovni element koriste boju (hladne i tople boje) i komplementarni kontrast u boji. Kao materijal koriste temperu. Nastavnik daje smjernicu za stvaranje kompozicije sa naglašavanjem kontrasta zelena – crvena; žuta – ljubičasta; plava – narandžasta ili da transformišu ahromatsku kompoziciju u hromatsku.
- Učenici slikaju na motiv **Portret** upotrebom likovnih elemenata boja i proporcije, a kao materijale koriste: temperu, akvarel, pastel. Nastavnik daje smjernice za nanošenje različitih slojeva boje na slikarskoj podlozi.
- Učenici slikaju na motiv **Povrće**, primjenjujući likovni element boja – hladne i tople boje sa slikarskim materijalima – tempera i pastel. Nastavnik ih usmjerava da stvaraju kompoziciju sa prvim i drugim planom i da nanose različite slojeve boja na slikarskoj podlozi.
- Učenici slikaju na motive **Tradicionalni kolan** sa upotrebom kompjutera i programa za crtanje. Kao likovne elemente koriste: oblik, ritam, boja i veličina. Od nastavnika dobijaju smjernicu za stvaranje kompozicije u kojoj se naglašavaju u kojoj se naglašava ritam i uputstva za upotrebu odgovarajućih programa u slikanju.
- Učenici razgledavaju slike na kompjuteru sa različitim motivima, određuju karakter motiva i estetski procjenjuju umjetničku vrijednost slike.
- Učenici posmatraju slike i prave razliku između pejzaža, mrtve prirode, portret i kompozicije i uočavaju likovne elemente i materijale korišteni u njihovom stvaranju

Tema: **PLASTIČNO OBLIKOVANJE**

Ukupno časova: **5**

Rezultati učenja

Učenik/učenica će biti sposoban/sposobna da:

1. koristi različite tehnike i materijale za plastično oblikovanje u prostoru i da stvara oblike, da modelira i da gradi;
2. pravi razliku između visokog i niskog reljefa i da modelira niski reljef;
3. oblikuje i gradi uz primjenu kompjutera.

Učenik/učenica će:

4. razvijati kreativnost i manuelnu sposobnost.

Sadržaji (i pojmovi)

Standardi za ocjenjivanje

<ul style="list-style-type: none"> • Plastično oblikovanje i modeliranje i građenje – elemenata, materijala, sredstva i estetsko procijenjivanje (volumen – uglasti/valjasti, ispaknuti/udubljeni, kompozicija, proporcija, kontrast, reljef – visoki/niski, negeometrijski slobodni oblici, geometrijska tijela, skulptura, bista, trodimenzionalnost) 	<ul style="list-style-type: none"> • Koristi različita sredstva i materijale za plastično oblikovanje i građenje. • Opisuje volumen (uglasti/valjkasti, ispaknuti/udubljeni) i prepoznaje ga kod različitih oblika i građa. • Komponira cjelinu od dvije ili više figura. • Pravi razliku između visokog i niskog reljefa. • Modelira niski reljef i primjenjuje kontrast i proporciju. • Izrađuje makete (naselje, ulica, trg, park) sa prostornim rješenjem. • Prepoznaje i izrađuje trodimenzionalne oblike (statua, reljef, bista, arhitektonska građa).
--	---

Primjeri za aktivnosti

- Učenici kreiraju modele od kartona, papira, tkanine, konca, drvo i dr. za lutkarsku predstavu „Pinokio“. Nastavnik im daje smjernice za naglašavanje oblika uz pomoć boje, oblika, teksture i kreiranje jedinstva elemenata. Učenici uče da komponiraju cjelinu od dvije ili više figura.
- Učenici sa upotrebom meke žice kao materijala za rad kreiraju različite volumenske oblike na motivu **Ptica, gnijezdo i slično**. Uz pomoć savijanja i spajanja stvaraju volumenski oblik. Dobijaju smjernice od nastavnika da stvore kompoziciju u kojoj će se prepoznati osnovni elementi linije kao likovni element u kreiranju kompozicije u kojoj će se prepoznati osnovni elementi linije kao likovni element u kreiranju kompozicije (sa odnos: prazno – puno).
- Učenici razgledavaju različite oblike i građe i uočavaju i opisuju o kakvom volumenu je riječ (uglasti/valjasti, ispaknuti/udubljeni) i predstavljaju ga kao vlastitu sliku.
- Učenici sa upotrebom reciklirane ambalaže kreiraju volumenske oblike ljudske figure **robot**a sa dobijanjem uputa od nastavnika da naglasi oblike uz pomoć boje, oblika, teksture i kreiranju jedinstva elemenata i da komponuje jednu cjelinu od dvije ili više oblika.
- Učenici izrađuju maketu (naselje, ulicu, trg, park) i na njoj predstavljaju prostorno rješenje.
- Učenici modeliraju kompoziciju od različitih geometrijskih oblika ili slobodnih oblika na glinastoj ploči uz pomoć dodavanja materijala ili dubljenje podloge. Od nastavnika dobijaju smjernicu da stvaraju reljefnu kompoziciju u kojoj će se prepoznati osnovni elementi (ispaknuto/udubljeno, uglasto/valjasto...).
- Nastavnik daje primjere za visoki i niski reljef i učenici određuju u čemu se sastoji razlika između njih. Zatim modeliraju niski reljef sa primjenom kontrasta i proporcije.

<ul style="list-style-type: none"> • Učenici prave makete kuća, zgrade i objekte uz pomoć različitih volumena napravljene od papira ili kartona ili gotovih kutija i kreiraju naseljeno mjesto. U kompoziciji se trebaju prepoznati osnovni elementi urbanizma, kontrast volumena i prostor i stvaranje cjeline od dvije ili više figura. • Učenici modeliraju različite skulpture po sjećanju sa prethodno posjećenih muzeja ili skulptura na otvorenom prostoru sa trodimenzionalnim oblicima (statua, reljef, bista, portret, arhitektura). • Učenici razgledavaju kompjuterska umjetnička djela (oblici i građe: bista, statua, portret, reljef, arhitektura) i prepoznaje trodimenzionalne oblike kod njih. 	
Tema: GRAFIKA Ukupno časova: 3	
Rezultati učenja Učenik/učenica će biti sposoban/sposobna da: <ol style="list-style-type: none"> 1. koristi tehnike gipsorez i linorez za štampanje; 2. štampa sa raznovrsnim plošnim oblicima i teksturama; 3. izrađuje i štampa jednostavni grafički znak ili dekorativni elemenat. Učenik/učenica će: <ol style="list-style-type: none"> 4. razvijati kreativnost izradom grafike. 	
Sadržaji (i pojmovi) <ul style="list-style-type: none"> • Elementi i principi u grafici; sredstva i tehnike za štampanje (linija, kontrast, tekstura, oblik, kompozicija, otisak, dubljenje, valjak, matrica, grafički list, karton-tisak, grafika, monotipija, kolografija, gipsorez, linorez) 	Standardi za ocjenjivanje <ul style="list-style-type: none"> • Koristi različita sredstva za štampanje, posebno i u kombinaciji. • Stvara grafički otisak monotipijom i kolografijom. • Štampa korištenjem tehnike gipsoreza/linoreza. • Primjenjuje raznovrsne plošne oblike i teksture od tekstila u likovnoj tehnici <i>Karton-tisak</i>. • Koristi jednostavni grafički znak ili dekorativni elemenat u štampanju.
Primjeri za aktivnosti <ul style="list-style-type: none"> • Učenici prave otiske od obojenih listova različitih biljaka na prethodno ofarbanoj i suvoj površini kartona kako bi dobili kompoziciju kontrastnih boja i oblika. • Učenici kreiraju podlogu za štampanje tehnikom Kolografija. Materijali različite teksture (konac, vunica, tkanine, lišće, perje, šmirgl, pijesak i sl.) lijepe se na plastičnu ili kartonsku podlogu kako bi se dobila kompozicija koja će biti sastavljena od različitih 	

naglašenih struktura. Na dobijenu površinu nanosi se boja koja se zatim štampa na papiru, naglašavajući oblike teksturom i kontrastom.

- Učenici štampaju grafičke listove tehnikom *Monotipija*. Na plastičnoj podlozi koja je prethodno obojena bojom, učenici kistom slikaju motiv apstraktne slike ili određeni pravac moderne umjetnosti, prema prethodnim uputama i modelima koje je pokazao nastavnik. Pripremljena podloga se štampa na papiru, stvarajući kompoziciju elemenata različitih oblika, stvarajući jedinstvo elemenata i harmonije.
- Učenici izrađuju grafike u dvije ili više boja tehnikom *Linorez/gipsorez*. Za svaku boju učenik treba da napravi posebnu grafičku podlogu. Štampa se vrši uzastopno prema prethodno izrađenom crtežu na zadatu temu **Pejzaž** ili **Mrtva priroda** ili prethodno izrađenom radu iz nastavne jedinice **Slikanje**. Nastavnik daje smjer za stvaranje plošne kompozicije naglašavajući kontrast boja.
- Učenici izrađuju grafike u dvije ili više boja tehnikom *Šablon/sitoštampe*. Za svaku boju učenik treba da napravi poseban grafički oblik šablona. Štampa se vrši uzastopno prema prethodno izrađenom crtežu na zadatu temu **Drvo** ili prethodno izrađenom radu iz nastavne jedinice **Slikanje**. Time, nastavnik daje smjernice da se prilikom kreiranja plošne kompozicije naglasi kontrast boja i primjenjuju različiti plošni oblici i teksture od tekstila u karton-tisku.
- Učenici prave crtež omiljenog lika iz crtanog filma, bajke, sportiste itd. Zatim se uz pomoć kompjuterskog programa obrađuje crtež i izrađuje priprema koja se potom može koristiti za štampanje majice. Time se stvara kompozicija elemenata različitih oblika sa jedinstvom elemenata i harmonijom i upotrebom jednostavnog grafičkog znaka ili dekorativnog elementa u štampi.

Tema: **DIZAJN I VIZUELNE KOMUNIKACIJE**

Ukupno časova: 5

Rezultati učenja

Učenik/učenica će biti sposoban/sposobna da:

1. koristi različite tehnike, sredstva i materijale za kreiranje dizajna koji obezbjeđuje vizuelnu komunikaciju;
2. primjenjuje likovne elemente i principe u dizajnu i pravi origami, poster/plakat, monogram i ornament;
3. upotrebljava kompjuter i digitalne uređaje u dizajniranju.

Učenik/učenica će:

4. razvijati manuelne sposobnosti i kreativnost.

Sadržaji (i pojmovi)

- Osnove likovnog jezika u dizajnu i vizuelnoj komunikaciji: likovni elementi i principi, sredstva,

Standardi za ocijenjivanje

- Kreira plakat koristeći sliku i tekst.
- Izrađuje friz i ornament upotrebom geometrijskih ili prirodnih oblika.
- Kreira monogram.

materijali za rad (origami, poster, plakat, ornament, friz, monogram)	<ul style="list-style-type: none"> • Dizajnira predmete korištenjem elemenata narodnog folklor. • Pravi origami prema demonstriranom uputstvu. • Primjenjuje kompjuter za izradu dizajna.
<p>Primjeri za aktivnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Učenici dizajniraju plakat za zdravu hranu (proizvodnja ili upotreba) kreirajući oblike uz pomoć boja i ritma i ističući oblike kontrastom kako bi se uspostavila vizuelna komunikacija (upotreba računara). • Učenici dizajniraju šal, kapu i rukavice, primjenjujući likovne elemente: ponavljanje, boju, oblik, veličinu i gradaciju. Nastavnik daje smjernice za isticanje tradicionalnih vrijednosti ili da se moderniziraju . (Koriste se elementi iz narodnog folklor sa prirodnim ili geometrijskim oblicima.) • Učenici dizajniraju lični znak, tj. monogram od inicijala ličnog imena i prezimena. Zatim se svi znakovi postavljaju na zajedničku osnovu u obliku panoa. Nastavnik upućuje učenike da kreiraju kompoziciju elemenata različitih oblika – stvarajući jedinstvo elemenata i harmoniju i u tu svrhu mogu koristiti računar. • Učenici crtaju i dizajniraju motivom Zvijezda, a ponavljanje i boje koriste kao umjetničke elemente za kreiranje prazničnih ukrasa (Nova godina, 8. mart, rođendan, itd.). • Učenici dizajniraju lampion koristeći likovne elemente: boju, oblik i veličinu. Nastavnik upućuje učenike na naglašavanje oblika uz pomoć boje i ritma i korištenje origamija kao osnove u kreiranju. • Učenici dizajniraju torbicu (mušku ili žensku), primjenjujući likovne elemente: boju, oblik i veličinu, naglašavajući oblike bojom i ritmom i korištenje origamija kao osnove u kreiranju. • Učenici dizajniraju meni mobilnog telefona koristeći sljedeće likovne elemente: ponavljanje, boja, oblik i veličina i ističu oblike uz pomoć boje. • Učenici dizajniraju zastavu koristeći likovne elemente: ponavljanje, boju, oblik i veličinu (državna zastava, školska zastava, školska sportska ekipa, itd.). 	

INKLUZIVNOST, RODOVA RAVNOPRAVNOST/SENZITIVNOST I MEĐUPREDMETNA INTEGRACIJA

Nastavnik osigurava inkluzivnost uključivanjem svih učenika u sve aktivnosti tokom časa. Omogućava svakom djetetu da bude kognitivno i emocionalno angažirano korištenjem odgovarajućih pristupa (individualizacija, diferencijacija, timski rad, podrška razredu). Prilikom rada sa učenicima sa smetnjama u razvoju, primjenjivati individualni obrazovni plan (sa prilagođenim ishodima učenja i

standardima ocjenjivanja) i, kad god je moguće, koristiti dodatnu podršku drugih (ličnih i obrazovnih asistenata, obrazovnih medijatora, volontera tutora i stručnjaka resursnih centara škola). Redovno prati sve učenike, a posebno one iz ranjivih grupa, kako bi mogao na vrijeme uočiti poteškoće u učenju, ohrabriti ih i podržati u postizanju ishoda učenja.

Tokom realizacije aktivnosti, nastavnik se podjednako odnosi i prema dječacima i prema djevojčicama, vodeći računa da im ne dodijeli rodno stereotipne uloge. Prilikom formiranja radnih grupa nastoji osigurati rodnu ravnotežu. Prilikom odabira dodatnog materijala u nastavi koristiti ilustracije i primjere koji su rodno i etnički/kulturološki osjetljivi i podstiču rodnu ravnopravnost, odnosno promoviraju interkulturalizam. Takođe, nastavnik pazi da u učeničkim radovima ne prenese rodne i etničke stereotipe.

Kad god je to moguće, nastavnik koristi integraciju aktivnosti/koncepta iz predmeta Likovno obrazovanje sa sadržajima/standardima iz ostalih predmeta u planiranju i realizaciji nastave. Na taj način ovaj predmet motiviše učenike u učenju drugih predmeta i pomaže im u lakšem savladavanju.

OCJENJIVANJE UČENIČKIH POSTIZANJA

Kako bi učenicima omogućio postizanje očekivanih standarda ocjenjivanja, nastavnik redovno prati i ocjenjuje postignuća učenika tokom nastave. Indikatori se prikupljaju za njihove aktivnosti, motivaciju za umjetničko stvaralaštvo, angažman, posvećenost poslu, individualni, tandemski i grupni rad. Za učešće u aktivnostima učenici dobijaju povratnu informaciju koja ukazuje na stepen uspješnosti u realizaciji aktivnosti/zadatka i daju smjernice za poboljšanje (formativno ocjenjivanje). U tu svrhu nastavnik prati i ocjenjuje:

- usmene odgovore na pitanja nastavnika ili drugova iz razreda;
- praktična aktivnost tokom časa (učešće u aktivnostima);
- izrađena umjetnička djela (crtanje, slikarstvo, plastično oblikovanje i građenje, grafika, dizajn i vizuelne komunikacije);
- učešće u izradi sopstvenih i zajedničkih radova.

Prilikom praćenja postignuća učenika, nastavnik treba da obrati posebnu pažnju na individualni pristup postignuću svakog učenika pojedinačno. Na kraju godine vrši se sumativna opisna ocjena postignutih standarda ocjenjivanja. Na kraju školske godine učenik dobija brojčanu sumativnu ocjenu.

Početak implementacije nastavnog programa	2022/2023 godina
Institucija/ nositelj programa	Biro za razvoj obrazovanja
Saglasno članu 30, stav 3 iz Zakona za osnovno obrazovanje („Službeni list Republike Sjeverne Makedonije“ br. 161/19 i 229/20) ministar za obrazovanje i nauku donio je nastavni program iz predmeta <i>Likovno obrazovanje za V razred.</i>	Rješenje br. _____ _____ godina